

A kultúra halála?

Változások a művészet színterein

SÍPOS LÁSZLÓ

műtárgyak ára 55 százalékkal esett vissza,² 2000 és 2003 között pedig harmadára apadt az aukciókon eladott művészeti alkotások mennyisége.³ Míg 2008-ban „csak” a pénzügyi rendszer omlott össze, a koronavírus nyomán – ha csak időlegesen is – minden leállt, ezért nehéz kiszámítani, hogy hosszú távon milyen következményekkel számolhatunk.

A krízis a kulturális szférában sajnos igen hamar jelentkezett, és az előrejelzések azt mutatják, hogy némelyik nyugat-európai országban a meghökkentően magas támogatások ellenére is elkerülhetetlen a kulturális intézmények és vállalkozások jó részének megszűnése. A művészet színterei (a galériáktól a múzeumokig) márciustól hirtelen bezártak, a virtuális térbe való átmenet pedig meglehetősen nehéz egy olyan közegből, ahol a társas érintkezés és a globális mobilitás

A nemrég átadott berlini James Simon Galéria

Miközben ezeket a sorokat írom, világszerte közel 8.700.000 koronavírus-esetet regisztráltak, a halálos áldozatok száma pedig megközelíti a 460.000-et. Bár a járvány új epicentruma az Egyesült Államok, és Európában a jelek szerint lassan fellélegezhettünk, sokan mégis egy második megbetegedési hullámtól tartanak. Ha ezt sikerülne is elkerülni, a neheze még hátravan: az utóbbi hónapok következményeképpen olyan gazdasági visszaesés van kilátásban, amelyre korábban senki sem számított. Az Európai Bizottság májusi felmérése szerint 2020-ban 7,4 százalékos recesszió várható (a 2008-as válságot követő évben a csökkenés mértéke 4,5 százalék volt).¹

Bár a jelenlegi állapothoz hasonlóra a spanyolnáthajárvány óta nem volt példa, az utóbbi évtizedekben több alkalommal is tapasztalhattunk problémákat a műkereskedelemben: az Öbölháborút követő években a

alapvető tényezőknél számítanak. A *The Art Newspaper* prognózisa szerint a privát üzemeltetésű galériák nagyjából harmada nem fogja túlélni a járvány következményeit, és dolgozóik számával fordított arányban nő megszűnésük valószínűsége.⁴

Szerencse a szerencsétlenségben, hogy az utóbbi években a kommunikációs eszközök hatékonyságának javulása lehetővé tette a kulturális szektor online felületre való meglehetősen gyors transzlokációját. Ha valami történik a világ másik felén, azt a következő pillanatban már mi is megtudhatjuk – feltéve, ha kikerül a netre. És bár az utóbbi hónapokat a legtöbben a négy fal között töltöttük, aki igazán akart (babkonzerv és vécépapír kivételével) bármit viszonylag könnyen vásárolhatott Európában – még műalkotásokat is: az online viewing roomok, az Instagram és más virtuális platformok révén ugyanis bepillantást nyerhettünk a galériák kínálatába, melyek révén az interneten történő értékesítés lehetősége példátlan módon felgyorsult. Johann König, Berlin

egyik legnagyobb magángalériájának tulajdonosa például rendszeresen tart tárlatvezetéseket az Instagramon.⁵

A vírus a művészeti vásárokat sem kímélte. Március elején a New York-i Armory Show még megnyílt (sőt nagy üzleteket is nyélbe ütöttek: például a korábban Obama elnök hivatalos, Fehér Házban található portréját is megfestő Kehinde Wiley Gauguin idéző *Tahiatua Maraetefau II.* című képe 240.000 dollárért kelt el), de egy hónappal később a vásár a Római Birodalom utolsó napjainak díszletére emlékeztetett.⁶ Az afrikai származású Wiley egyébként nemrég komoly botrányt keltett sajátos bibliai interpretációjával: 2012-es festményén a fekete Judit a fehér nőként megfestett Holofernéz levágott fejét tartja kezében. (A Bill Clintont megfestő Chuck Close ezzel szemben szexuális zaklatás miatt került két éve az újságok címlapjára.)

DOMENICO GHIRLANDAIO: *Judit szolgálójával,* 1489, olaj, fa

Márciusban néhány hét alatt rendkívüli mértékben megnőtt a galériák és múzeumok virtuális túráinak látogatószáma, a járvány miatt lemondott március végi Art Basel Hong Kong is az internetre költözött. (A bázeli vásárt a szervezők először szeptemberre halasztották, majd nem sokkal később bejelentették, hogy csak jövő júniusban rendezik meg újra.) És mivel mindenki otthon maradt, hogy az internet előtt tengesse idejének nagy részét, hirtelen megugrott a potenciális vásárlók száma, ugyanakkor az átlagember likviditása csökkent (logikus, hogy válság idején

kevesebben költenek luxuspiaci termékekre). Ráadásul úgy tűnik, Trumptól eltérően mára mindenki belátta, hogy a Föld jövője érdekében a tömegtermelés lassítására, a globális ipar és kereskedelem exponenciális növekedési ütemének mérséklésére és a kiadások kollektív csökkentésére lenne szükség.

A művészeti szektor már a koronavírus előtt is válsággal küzdött, mert eltért eredeti céljától – a marketing és menedzsment túlzott jelenléte, a művészet iparaggá válása miatt a műkereskedelemnek is strukturális transzformációra van szüksége. Jerry Saltz műkritikus szerint „a művészet nem a professzionalizmusról, hatékonyságról és biztonságról, hanem különbségről, kockázatról és ellenállásról kellene, hogy szóljon. Nem is beszélve arról, hogy a műkereskedelem 1500 szerencsés (zömmel fehér) ember kezében van”.⁷

A vadkapitalista perspektíva az utóbbi években úgy tűnik, hogy a múzeumok egy részére is átragadt. Ezekben az intézményekben jellemzővé vált az állandó műtárgybeszerzési kényszer, ami helyett inkább a meglévő gyűjtemény prezentálásának újragondolása

A berlini König Galéria

lenne célszerű.⁸ A muzeológusoknak gyakran kötelező évente meghatározott számú tárgyat beeltározniuk, mely a gyűjtemények felhígulásához és a raktárak telítődéséhez vezet. A járvány hatására egyébként világszerte a múzeumok kilencven százaléka zárt be, és nagy a valószínűsége, hogy ezek tíz százaléka nem nyit ki többé. A többszörösen hátrányos helyzetű magyar múzeumi szakmát hűsvét környékén a dolgozók közalkalmazotti státuszának eltörlése tartotta lázban, melyet legutóbbi érdekességként a Természettudományi Múzeum Debrecenbe költöztetésének híre követett, melynek kapcsán a saját farkába harapó Uroborosz motívuma jut eszünkbe.

Azért ne felejtjük el a pozitívumokat se: számos múzeum anyagát kitűnő interaktív kiállítások révén ismerhettük meg az utóbbi hónapokban,⁹ tehát gyakorlatilag már az ágyból sem kell kikelnünk ahhoz, hogy eljussunk egy képtárba.

DÜRER: *Melankólia*, 1514, rézkarc

A múzeumokat jellemző negatív munkaerő-piaci tendencia más területeken is megfigyelhető, szokatlanul magas munkanélküliségi rátát előidézve. Az Egyesült Államokban áprilisban a hivatalos adatok szerint több mint kétszer annyi munkanélküli volt, mint amennyi Magyarország lakossága – nem csoda, hogy újra felszínre kerültek az amerikai társadalmat jellemző egyenlőtlenségek. A Georg Floyd halálát követő tüntetések nyomán megjelenő szoborrongálás jelensége azonban megosztja a társadalmat, a felfokozott hangulat pedig nem kedvez a konstruktív párbeszéd lehetőségének. Vajon ki lehet-e emelni egyes meghatározó személyeket a történelmi kontextusukból? Gyilkosként vagy felfedezőként gondoljunk-e Kolumbuszra?¹⁰ Lerombolhatjuk-e a piramisokat, ha azokat rabszolgák építették?¹¹ Betiltsuk-e John Cleese más nemzetekkel viccelő figuráját?¹² Ha megfelelhetünk az elvárásoknak, és nő a profit, miért ne? – gondolják egyesek.

A képzőművészet és a műkereskedeleme világa átalakulóban van. Kíváncsian várjuk, hogy amikor legközelebb belépünk egy múzeumba, mely festmények lesznek azok, melyeknek hűlt helyét találjuk a falakon.

DOROTHEA LANGE: *Migráns anya*, 1932, fotó, HUNGART ©2020

Jegyzetek

- 1 <https://www.nytimes.com/2020/05/06/business/coronavirus-europe-reopening-recession.html>
- 2 <http://artpulsemagazine.com/art-market-crisis>
- 3 <https://www.artmarket.com/>
- 4 <https://www.theartnewspaper.com/news/galleries-face-70-income-crash-due-to-the-coronavirus>
- 5 <https://www.instagram.com/johann.koenig/>
- 6 <https://www.theguardian.com/artanddesign/2020/apr/20/art-world-coronavirus-pandemic-online-artists-galleries>
- 7 <https://www.vulture.com/2020/04/how-the-coronavirus-will-transform-the-art-world.html>
- 8 <https://www.theguardian.com/artanddesign/2020/apr/20/art-world-coronavirus-pandemic-online-artists-galleries>
- 9 <https://www.theguardian.com/travel/2020/mar/23/10-of-the-worlds-best-virtual-museum-and-art-gallery-tours>
- 10 <https://globalnews.ca/news/7080323/former-judge-punch-protester-chicago/>
- 11 <https://egyptindependent.com/british-anti-racism-protestors-call-for-destruction-of-giza-pyramids/>
- 12 <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-53032895>